

SELÇUKNÂME

SELÇUKNÂME

Ahmed bin Mahmud

Hazırlayan
Erdoğan Merçil

YAYIN NO: 470

SELÇUKNÂME
Ahmed bin Mahmud

© Bilge Kùltür Sanat Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika No: 16228

1. Basım, Aralık 2011

ISBN: 978 - 605 - 5506 - 70 - 4

Yayın Yönetmeni: *Ahmet Nuri Yüksel*
Baskı: *Yaylacık Matbaası*
Litros Yolu Fatih San. Sit. No: 12/197-203 Topkapı
Tel: (0212) 612 58 60
Kapak Baskı: *Şekil Ofset*
Cilt: *Yedigün Mücellithanesi*

BİLGE KÙLTÜR SANAT

Nuruosmaniye Cad. Kardeşler Han No: 3 Kat: 1 34110 Cağaloğlu / İSTANBUL
Tel: (0212) 520 72 53 - 513 85 04 Fax: (0212) 511 47 74
bilge@bilgeyayincilik.com www.bilgeyayincilik.com



Erdoğan Merçil,

25.02.1938'de İstanbul'da doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini aynı şehirde tamamladı. 1961'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Ortaçağ Tarihi Kürsüsü'nden mezun oldu. İki yıl yedeksubay olarak askerlik görevini tamamladıktan sonra mezun olduğu Ortaçağ Tarihi Kürsüsü'ne asistan tayin edildi. 1969'da doktorasını tamamladı; 1973'te doçent, 1980'de ise profesör oldu. Bu zaman süresinde İran, İngiltere ve Almanya'da mesleki çalışmalarda bulundu. Edebiyat Fakültesi'nde çeşitli kademelerde idarecilik yaptı. Türk Tarih Kurumu asil üyeliğine seçildi. 2005 yılında emekli oldu. Hâlen Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde Yüksek Lisans ve Doktora dersleri vermektedir. Evli ve bir kız çocuk babasıdır.

Başlıca Eserleri:

Müslüman Türk Devletleri Tarihi

Fars Atabegleri Salgurlular

Kirman Selçukluları

Türkiye Selçukluları'nda Meslekler

Selçuklular'da Hükümdarlık Alâmetleri

Selçuklu Devletleri Tarihi, Siyaset, Teşkilât ve Kültür (Prof. Dr. Ali Sevim ile)

Selçuklular'da Saraylar ve Saray Teşkilatı, Bilge Kültür Sanat, 2011

Selçuklular –Makaleler–, Bilge Kültür Sanat, 2011

Selçuknâme, Bilge Kültür Sanat, 2011

Ayrıca eşi ve meslekdaşları ile Orta Öğretim Tarih ders kitapları yazdı.

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	7
Kısaltmalar.....	9
Eser ve Müellifi Hakkında.....	11
a) Yazmalar.....	11
b) Eser Üzerinde Yapılan Çalışmalar.....	11
c) Müellif ve Eserin Yazıldığı Tarih.....	13
ç) Kaynaklar ile Münasebeti.....	17
d) Eserin Dil Hususiyetleri.....	17
e) Eserin önemi.....	18
Eserin Sadeleştirilmesinde Takip Edilen Usul.....	19
Ahbâr-ı Devlet-i Âl-i Selçuk [Büyük Selçuklu Devleti].....	20
Selçukluların Horasan'a Müstakil Sahip Olması [Tuğrul Bey'in Saltanatı].....	51
Sultan Alp Arslan'ın Saltanatı.....	65
Sultan Celâlü'd-Devle Ebu'l-Feth Melikşah'ın Hükümdarlığı.....	119
Sultan Mahmud b. Melikşah'ın Saltanatı.....	181
Sultan Berkıyaruk b. Melikşah'ın Saltanatı.....	184
Muhammed Tapar b. Melikşah'ın Saltanatı.....	193
Sencer'in Sultan Oluşu ve Horasan'da Oturması, Mahmud'un Sultan Sencer Tarafından Irak'ta Sultanlığa Tayini.....	197
Sultan [II.] Mahmud'un Saltanatı.....	207

Sultan [II.] Tuğrul'un Saltanatı.....	210
Sultan Mesud'un Saltanatı.....	215
Sultan Sencer'in Oğuzlara Esir Olması.....	230
Sultan [II.] Muhammed b. Mahmud'un Tahta Geçışı.....	237
Sultan Arslanşah b. Tuğrul'un Saltanatı.....	255
Sultan [III.] Tuğrul'un Saltanatı.....	275
Selçuklu Sultanlarının Durumlarının Kısaca Zikri.....	292
Selçuklu Memlûklerinin [Atabeyler] Durumlarının Kısaca Zikri.....	294
Melik Kavurd Evladının [Kirman Selçukluları] Durumlarının Kısaca Zikri.....	295
Kutalmış b. [Arslan] İsrail'in Evladının [Türkiye Selçukluları] Durumları ve Saltanat Beyanı.....	297
Selçuklu Sultanları Listesi.....	313
Tarihî Deyimler.....	317
Bibliyografya.....	321
Dizin.....	329

ÖNSÖZ

Türkler tarih boyunca yayıldıkları sahalarda çeşitli devletler kurmuşlar ve isimleri başka başka olmasına rağmen bu devletler bir devamlılık göstererek bugüne kadar gelmiştir. Millî tarihimiz bakımından bu devletlerin en önemlilerinden biri hiç şüphesiz **Büyük Selçuklu İmparatorluğu** idi. Önce XI. yüzyılda Horasan ve Mâverâünnehr'de kurulan Selçuklu Devleti daha sonra yaptığı fetihlerle genellikle Batı yönünde genişlemiş ve Malazgirt Savaşı'nda (1071) Bizans İmparatorluğu'nu mağlup ederek Türk'ün askerî üstünlüğünü ispat etmiş ve Anadolu'da yüzyıllarca devam eden ve edecek olan Türk hâkimiyetinin temellerini atmıştır.

Tarihimizde önemli bir yeri olan Selçuklular hakkında mevcudiyetini bildiğimiz eserleri değil, en küçük bilgi parçalarının dahi toplumun istifadesine ve ilim dünyasına sunulması bu konuyla ilgilenen tarihçilerin en önde gelen görevlerinden biri olmalıdır. Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından yaklaşık üç asır sonra yazılmasına rağmen o devrin şartları içinde ilgi çekici bir saha addedilmesi gereken Selçuklu tarihine ait bulunması dolayısıyla, elimizdeki *Selçuknâme*'nin, dönemin muhtelif kaynaklarından toplanarak telif edilmiş bir eser de olsa değerlendirilmesi faydalı olacaktır.

Öte yandan müellif eserinde Selçuklulardan başlayarak bilinçli bir şekilde olayları Osmanlı dönemine kadar getirmiş, bu arada ilginç anekdotlar zikretmiştir.

Yazma olan bu eseri sadeleştirip yayınlamakla, tarih seven okuyuculara Osmanlı döneminde yazılmış bir Selçuklu tarihini tanıttığımız gibi, müellifin kullandığını belirttiğimiz kaynaklardan yine Selçuklu tarihi üzerinde araştırma yapmak isteyen araştırmacılar ile öğrencilerin faydalanmalarını sağlamış olacağımızı ümit ediyorum.

Birinci baskısı 1977'de **Tercüman 1001 Temel Eser** serisinde iki cilt olarak yayınlanan *Selçuknâme*'nin mevcudu çoktan tükenmişti. Bu ikinci baskı tek cilt olarak düzenlenmiş ve konuyla ilgili notlar geniş ölçüde yenilenmiştir. Eserin ikinci baskısını gerçekleştiren **Bilge Kültür Sanat Yayıncılığı**ya ayrıca teşekkür ederim.

Prof. Dr. Erdoğan MERÇİL

KISALTMALAR

aynı mlf.	: Aynı müellif
b.	: Bin, ibn
bk.	: Bakınız
çvr.	: Çeviren
<i>DİA</i>	: Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi
<i>EP</i>	: Encyclopedia of Islam (İkinci baskı)
h.	: Hicrî yıl
haz.	: Hazırlayan
hş.	: Hicrî-şemsî yıl
<i>İA</i>	: İslâm Ansiklopedisi
m.	: Milâdî yıl
mlf.	: Müellif
nşr.	: Neşreden
öl.	: Ölüm yılı
s.	: Sayfa
trc.	: Tercüme
Trk.	: Türkçe
v.d.	: Ve devamı
yay.	: Yayınlayan

ESER ve MÜELLİFİ HAKKINDA

a) Yazmalar

Sadeleştirdiğimiz eserin şimdilik elimizde iki yazma nüshası vardır. Bodleian (Oxford) Kütüphanesi nüshası, 165 varak olup her sahifede 23 satır vardır. Bu nüshada varak 26^bden sonra Edirne yazmasında varak 13^b satır 9'dan, varak 14^a satır 5'e kadar olan metin eksiktir. Yazı cinsi: nesih; bölüm başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Müstensih adı kaydedilmemiş olup istinsah tarihi h. 1011'dir (1602/1603). İkinci Bâdi Efendi (Edirne) Kütüphanesi nüshası, nr. 2314 (Eski 512), 72 varak olup sahifelerde satırlar 30-32 arasında değişmektedir. Ekseriyeti 31 satırdır. Baştan 9 varak tutan kısım düşmüştür. Yazı cinsi: tâlik; bölüm başları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Müstensih ve istinsah tarihi kaydolunmamıştır. Ancak kâğıt ve yazı hususiyetleri bu nüshanın da XVII. yüzyıla ait olduğunu göstermektedir.

b) Eser Üzerinde Yapılan Çalışmalar

Sadeleştirdiğimiz metin üzerinde şimdiye kadar fazla çalışılmamış, umumiyetle sadece varlığından bahsedilmiştir. Eseri ilk zikreden Nev'izâde Atâ'î'dir (1583-1635). Atâ'î h. 1044'te (1634) tamamlamış olduğu eserinde (**Hadâiku'l-haka'ik fi tekmileti'ş-Şakâ'ik**, İstanbul 1268,135.) müellifin hal tercümesinden bahsederken şöyle demektedir. "Arabî Âl-i Selçuk tarihi yazmıştır, Arabşah vâdisine karib eser-i dil firibdir." Bundan sonra eserin Kâtib Çelebi (1609-1658) tarafından zikredildiğini görüyoruz (**Keşfu'z-zunûn** (nşr. Ş. Yaltkaya ve R. Bilge), I., İstanbul 1941, sütun 283). Yirmi yıllık çalışmadan sonra tamamladığı bu büyük